

K. G. JUNG

**MBI TË KUPTIMTËN DHE
TË PAKUPTIMTËN**

Shqipëroi: Valdet Fetahu

PARATHËNJE

Të pasur jemi me dije, por jo edhe me urtësi.

K.G.JUNG

Fusha e dijës e cila me të drejtë quhet me termet “e re” apo “alternative” (“epokë e re”, “vetëdije e re”, “ekologji”, “hulumtim i qetësisë”, “teknologjia moderne, “medicina alternative” etj.) gjithnjë e më fuqishëm e zbulon Karl Gustav Jungun. Zvicëri i madh i cili ka vdekur në vitin 1961 do të bëhet psikolog i shekullit XXI dhe – në rast se mbijetojmë – do ta kremtojmë shkencën e tërsishme.

Karl-Gustav Jung është shërues shpirtëror. Në vitin 1983 kur e kam publikuar librin e K.G. Jungut, ju lexues, më keni shkruar, kur për të parën herë e keni marrë librin e Jungut në dorë: “Edhe vetë leximi është shërues”. Këtu citatet e përmbledhura janë marrë nga veprat e Përmbledhura, Letrave, Memoareve, veprave të Zgjedhura dhe Ditarit të K.G. Jungut. Posaçërisht i falenderohem Walser-Verlag, i cili është meritues për botimin e të gjitha këtyre veprave.

Ky libër citatesh duhet që lexuesin ta kyçë në valët e Jungut. Do të mund të zbuloni thesar floriri të paparashikuar.

Franc Alt

NJOHJA E KUPTIMIT

*Më e vogëla me kuptim,
gjithmonë është me vlerëshm
se e madhja pa kuptim.*

K.G.JUNG

Sikur trupit që i nevoitet ushqimi, dhe atë jo cilido por vetëm ai i cili i pëlqen, ashtu edhe shpirtit i nevoitet kuptimi i qenies së tij, dhe atë jo cilado por vetëm ato imazhe dhe mendime të cilat natyrshëm i përshtatën, gjegjësisht ato të cilat janë inicuar nga nënvetëdija.

Përvojat psikike nuk janë të rrënjosura vetëm në përmbajtjen e jashtme dhe atë shpirtërore, dhe nuk bazohen vetëm në vrojtimin e kuptimit. Ekziston edhe jeta e brendshme iracionale psikike në të cilën, me përjashtim të një pakice “mistikësh”, thuajse askush nuk di asgjë apo dëshiron të di. “Bota e brendshme”, kryesisht kuptohet si e pakuptimët dhe duhet, nëse disi ka mundësi, të përjashtohet. Për çudi, sot kjo vlenë si në Lindje ashtu edhe në Perëndim. Ne kemi frikë ekzistencës t’i japim jetë të brendshme. Kjo madje mund të bëhet “patologjike”...Mendimet na janë më të

rëndësishme se jeta reale...Sa herë deri më tash kam dëgjuar sesi pacienti vajton: “E sikur të kisha pasur dëshmi se jeta ime ka pasur çfarëdo kuptimi dhe caku, atëherë nuk do të më ishte nevojitur i gjithë ky tensionim nervor”. Personin në fjalë nuk e shpëton as ajo se a është i pasur apo i varfër, e as se a ka familje apo pozitë në shoqëri, pasi që këto fakte nuk i mjaftojnë si kuptim të jetës. Përkundrazi, bëhet fjalë për detyrimin iracional të ashtuquajtur, jetë shpirtërore, por e cila nuk i intereson as universitetit, as bibliotekës, as kishës. Sepse këto nuk mund të mësojnë- se këto prekin vetëm kokën e e tij – por jo edhe shpirtin e tij. Vërtetësinë e vërtetë mund ta plotësoj arsya por kjo kurrë nuk shpjegon kuptimin e jetës njerëzore, të cilën shpirti e përfshinë dhe e shprehë. Por forcat e shpirtit shpesh janë faktorë të cilët, në fund të fundit, vendosin për të mirën si dhe për të keqen...A mos ndoshta arsya dhe qëllimi i mirë na kanë ruajtur nga lufta botërore apo nga cilado katastrofë tjetër e pakuptimët?

Arsya e thjeshtë, arsye me të cilën kupton njeriu, shkenca si *common sense* e koncentruar mund ta pasuron këndvështrimin e njeriut, por kurrë më largë se shtylla kufizuese e realitetit më banal dhe mesatarës së normales njerëzore. Për këto nuk japin përgjigje në pyetjet e vuajtjes shpirtërore dhe kuptimin më të thellë të tyre. Psikoneuroza, në rastin më ekstrem, është sëmundje e shpirtit e cila nuk e ka gjetur kuptimin e vet. Por nga kjo sëmundje e shpirtit krijohen llojlloj

krijmtarish shpirtërore dhe llojloj përparimesh të njerëzve spirituoz dhe arsya e sëmundjes është regresimi shpirtëror, jofrytëdhënja shpirtërore.

Me këtë njohuri mjeku ndonjëherë hynë në fushën të cilës me shtrëngim i afrohet. Këtu, në të vërtetë, në të ndikojnë detyrimet të shërimit fiksues e cila porositë domethënje shpirtërore, sepse kjo është ajo për të cilën sëmundja lakmon, jashtë të gjitha atyre të cilat do të kishin mundur t'ia ofrojnë arsya dhe shkenca. Pacienti prekë atë e cila e mundon dhe e modelon pshtjellimin kaotik të shpirtit të vet neurotik. A është mjeku mjaft i pjekur për këtë detyrë? Ai së pari pacientin e tij do ta udhëzojë tek teologu apo filozofi, apo të paktën do t'ia le pandihmesës së pamëshirshme të kohës. Si mjek ndërgjegjja profesionale e tij nuk e obligon të ketë pikëpamje ndaj botës (Weltanschauung). Por çfarë ai mund të bëjë kur zbulon se nga cila sëmundje pacienti i tij vuan, respektivisht se në të nuk ka dashuri por vetëm seksualitet, e as fe pasi që verbërimi ia mjegullon shikimin, e as shpresë pasi që bota dhe jeta ia kanë thyer iluzionin, e as dijeni pasi që nuk e ka mësuar kuptimin e vet personal?

Shumë pacientë të shkolluar refuzojnë në mënyrë kategorike ta vizitojnë teologun; për filozofin nuk donë as të dëgjojnë, sepse historia e filozofisë i le indiferent a intelektualizmi iu duket më i thatë se shkretëtira. E ku ekzistojnë mënyrat e mëdha të jetës dhe botës të cilat nuk flasin jo vetëm për kuptimin por edhe e posedojnë?

Kush në frikë gjithmonë jeton ka arsye për këtë. Nuk është numër i vogël pacientësh të cilve frika duhet t'iu imponohet, pasi që është humbur instikti i atrofisë; njeriu i cili nuk ka frikë qëndron buzë greminës..

Nëse pacienti im e kupton gjuhën e religjionit unë i them: “Mos provoni që frikën e dhënë nga Zoti ta luftoni, por përpiquni që deri në fund ta duroni”...

NJOHJA E ZOTIT

Zoti është përvojë e përgjithshme, të cilën vetëm racionalizmi i dobët dhe teologjia e përshtatshme e mjegullojnë.

Shkenca gjurmonë pas të vërtetës...Kisha e ka dhe për atë arsye nuk gjurmonë pas saj.

Zoti është, dukshëm, faktor psikik e jo fizik, respektivisht ai mund të njihet vetëm psiqikisht e jo edhe fizikisht.

Për *fenë* flitet vetëm kur humbet *njohja*. Besimi dhe mosbesimi në Zot janë vetëm substitute(**lat-substituere= ndërrim vendesh**). Njeriu primitiv nuk *beson*, ai *di*, pasi që për të përvoja e brendshme vlenë sa edhe ajo e jashtme. Ai akoma nuk ka teologji dhe nuk është i verbuar me nocione habitëse. Ai jetën e tij detyrimisht e orienton kah *faktorët* e jashtëm dhe të

brendshëm të cilat, për dallim nga ne, i ndien ndaras. Ai jeton në *një* botë, e ne jetojmë vetëm në një gjysmë të tij dhe, a besojmë apo jo, në gjysmën tjetër.

Në mesin e të gjithë pacientëve të mi të moshës së mesme, respektivisht mbi moshën 35 vjeçe, nuk ka pasur asnjë prej tyre i cili nuk ka poseduar vështërsi me religjionin dhe asnjëri deri në fund nuk është shëruar po qe se nuk e ka mësuar religjionin.

Shpirti i njeriut dhe vuajtjet shpirtërore në shumë mënyra nënvlerësohen sikur Zoti po t'iu kishte lajmëruar njerëzve ekskluzivisht përmes radios, gazetave dhe predikimeve. Zoti njerëzve kurrë nuk iu ka paraqitur ndryshe përpos me shpirtë dhe përmes shpirtit, shpirti këtë e kupton dhe ne e përjetojmë si diçka shpirtërore. Kush këtë e quan psikologjizëm fsheh sytë që shikojnë në diell.

Një ditë të bukur vereje të vitit 1887 jam kthyer nga shkolla pasdite dhe kam shkuar në sheshin e katedralës. Qielli qe shkëlqyeshëm i kaltër dhe dielli rrezonte. Kulmi i katedralës shkëlqente nga shndritja e diellit dhe reflektohej në tjegullat e posa ngjyrosura. Kam qenë i xhindosur me bukurinë e kësaj pamjeje dhe mendova: “Zoti është i bukur edhe kisha është e bukur, Zoti të gjitha i ka krijuar dhe qëndron sipër, larg në Qiellin e kaltër, në fronin e artë”. E mandej u shfaqë zbrazëtia dhe ndjenja e gulçitjes. Kam qenë si i paralizuar dhe e vetmja që më ka ra ndërmend ka qenë: e tash mos mendo më! Është shfaqur diçka e tmerrshme

të cilën nuk dëshiroj ta rikujtoj, në afërsi të së cilës fare nuk guxoj të qëndroj...

Kam mbledhur guxim sikur të hedhem në zjarrin e ferrit dhe iu kam dorzuar mendimeve: para syve të mi ka qenë katedrala e mrekullueshme, mbi të – qielli i kaltër; Zoti rrin i ulur në fronin e artë, lartë në kozmos, e nga froni shtriheshin gjymtyrët gjigante, mbi çatinë e kuqreme të posa ngjyrosur dhe i mbulonin muret e kishës...

Tash më është bërë shumë më e qartë ajo të cilën më heret nuk kam mundur ta kuptoj. Kam kuptuar atë të cilën babai im nuk ka mundur ta kuptojë: Vullnetin e Zotit të cilës ai nga qëllimet më të mira dhe besimit më të thellë iu ka kundërvu. Për këtë arsye ai kurrë nuk e ka përjetuar Mrekullin e Mëshirës e cila të gjitha i shëron dhe të gjitha i bën të kuptueshme. Ai si orientim i ka marrë urdhërat e Biblës, ka besuar në Zot në mënyrën siç shkruan në Bibël dhe në mënyrën siç e kanë mësuar paraardhësit e tij. Por ai nuk e ka njohur Zotin e gjallë të pashprehur i cili është i plotëfuqishëm dhe jashtë Biblës dhe kishës, i cili i ftonë njerëzit në lirin e tyre dhe i cili mund t'i detyroj t'i mohojnë pikëpamjet dhe bindjet e tyre personale për t'u zbatuar pakusht vullneti i Tij...

Atëherë ka filluar përgjegjësia ime personale. Ideja për të cilën kam qenë i detyruar të mendoj më është dukur e tmerrshme, dhe me të ka protestuar parandjenja se Zoti mund të jetë diçka i tmerrshëm. Kjo

ka qenë fshehtësi e dhimbshme të cilën e kam përjetuar dhe, për mua, shqetësuese dhe gjë e errët. Ajo ka vu hije në jetën time dhe unë kam menduar thellë. Krejt këtë e kam pranuar si ndjenjë poshtorsie. A jam unë dreq apo derr, mendova, diçka e çmendur. Atëherë kam filluar fshehurazi ta studioj Biblën e babait tim. Me kënaqësi jam thelluar në Ungjillin e farisejit dhe doganjerit, dhe jam bindë se të zgjedhurit kanë qenë të çmendur. Mbresë të pashlyer në mua kanë lënë Toma mburracaku i pabesueshëm dhe Petri i pavendosur i cili i afrohet greminës.

Esenca humbet kur gjykon në frymën perëndimore, pasi që ai, nga mosdija, as nuk e vërenë e as nuk e njeh; ai harron se njeriu e ka edhe përjetimin e brendshëm, se ndihmohet edhe nga përjetimet subjektive të natyrës iracionale, të cilat i asgjësojnë argumentet racionale, dëshmitë shkencore dhe i ç'fuqizojnë diagnozat.

Ne nuk e njohim sakt Lindjen; nga kjo del pyetja qesharake: sa i duhet dikujtë kohë për ta gjetur rrugën e shpëtimit nëse ai Zotin e do, e sa nëse Zotin e urrenë? Më përpara do të kishte menduar se i nevoitet shumë ma shumë për ta urrejtur Zotin. Por hindusët thonë: “Për ta dashur Zotin shtatë vjet njeriut i duhen tre për ta urrejtë atë. Sepse po që se e urrenë Zotin ai në të mendon shumë më gjatë. Çfarë ateizmi i rafinuar! Por kjo pyetje është plotësisht e drejtë, pasi që është e menduar mirë.

SËMUNDJA DHE FATI

Mjeku duhet të ligën konkrete ta ndaj në progres dhe regres, dhe asgjë jashtë kësaj të mos provoj si mister për të drejtuar botën.

Pacienti i sëmurë nga neuroza nuk është i sëmurë për shkak se e ka humbur fenë e tij të vjetër, por për shkak se nuk e ka gjetur akoma formën e re për prirjet e tij më fisnike.

Pacienti duhet ta shijoj të keqen dhe forcën e saj dhe ta duroj, pasi që vetëm kështu hipokrizinë e tij, në fund të fundit, ndaj njerëzve tjerë mund ta shprehë. Ndoshta duhet, mund ta quani si gjithmonë fat apo nënvetëdije apo Zot është e njëjtë, pasi që vetëm përjetimi i vulosur e “gozhdon” dhe e nxjerrë nga kthetrat e infantilizmit dhe e bën më të pjekur. Çfarë njeriu duhet të përjetoj, çfarë shpëtimi i nevoitet, nëse vetëvetëdijshëm mendon prej çkahit duhet të çlirohet. Njeriu e sheh hijen e vet, flokun e saj, rrafshin, por ai e largon shkimin prej saj, largohet dhe nuk konfrontohet me të, nuk merr guxim të ngritet para Zotit, vetes dhe njerëzve me roba të tija të bardha dhe pa ngjyrë; ai, në të vërtetë, për frikësimin e vet i falenderon regresit të tij, engjullizmit dhe perfeksionizmit. Dhe në vend se të

turpërohet, ai rrinë në faltore dhe thotë: “Të falenderoj që nuk jam si ky këtu”.

Neuroza, në asnjë mënyrë, nuk është vetëm diçka negative por është gjithashtu edhe pozitive. Vetëm racionalizimi i pashpirtë mundet dhe ka parashikuar këtë fakt, i ndihmuar përmes materializmit të thjeshtë *Weltanschauung*-ut. Neuroza në jetën reale e përfshinë shpirtin e pacientit apo të paktën pjesën thelbësore të saj, dhe nëse ajo si tendencë e përshtatshme racionale do të mund të largohej si dhëmb i prishur, me këtë asgjë s’do të ishte arritur por vetëm do të ishte humbur diçka esenciale gjegjësisht se e ka dietari qëllimin në dyshimin e të vërtetës, apo puritanit sprova, apo trimi të çlirohet ga frika. Ta largosh neurozën do të thotë sikur të mbetesh pa lëndë, sepse jeta pikërisht pa të e humbë kuptimin dhe qëllimin e vet.

Pacienti nuk duhet të mësohet se si të çlirohet prej saj por se si të jetojë me të. Neuroza “menjanohet” nëse largohet Uni i keqpërdorur; neuroza nuk shërohet por ajo na shëron neve. Njeriu është i sëmurë, por sëmundja është përjekje e natyrës për ta shëruar. Pra na nga vetë sëmundja mund të mësojmë shumë gjëra për shëndetin tonë dhe mbi atë se çfarë pacientit me neurozë i duket se është për t’u gjykuar është flori i vërtetë të cilin ne kurrë s’e kemi zbuluar.

Pas sëmundjes për mua ka filluar koha e frytshme e punës. Shumë prej veprave të mia kryesore tek atëherë janë krijuar. Njohja apo shqyrtimi i

përfundimit të të gjitha gjërave më ka shtyer në formulim të ri. Më nuk kam tentuar ta zbatoj mendimin tim personal, por jam bazuar në rrjedhën e mendimit. Kështu problemet kanë ardhur njëri pas tjetrit dhe janë pjekur në mua.

Kështu pas sëmundjes e kam kuptuar se sa vetësimi është vendimtar për fatin personal. Sepse në këtë mënyrë aty është prezent Uni, ajo që është e pashprehur, ajo që duket e pashprehur; Uni që duron që është më i madh se kozmosi dhe fati, dhe mandej të sprovohet përmes disfatave dhe fitoreve.

FUNDI I JETËS DHE PLEQËRIA

Pleqëria është skajshëm e papëlqyeshme. Më duket se po harrohet se plogështia plakut i ka hije si fëmijut dija.

Duket se mendjes së përgjithshme njerëzore më tepër i përshtatet të shikoj në vdekje si në përmbushje të kuptimit të jetës dhe si arritje reale të qëllimit të jetës sesa si përfundim të pakuptimët.

Njeriu gjithsesi nuk do ta kishte arritur moshën prej shtatëdhjetë apo tetëdhjetë vjetësh kur kjo moshë e shtyer nuk do ishte përgjigjur *kuptimit* të llojit të tij; për këtë arsye jeta e tij e perënduar duhet patur kuptimin

dhe qëllimin e vet vetjak, e jo vetëm të jetë kapse e dinjitetshme e mallëngjimit të moshësh së shkuar. Kuptimi i mëngjesit padyshim ka të bëjë me zhvillimin e individit, konstituimin e tij dhe transferin në botën e jashtme dhe kujdesit për pasardhës. Kjo është evidente synim natyror. Por për t'u realizuar ky synim, për t'u plotësuar në tërësi, a duhet të fitohen parat, lakmia për të fituar dhe vazhdimi i jetës në cilën do kuptim të arsyshëm jashtë vazhdimsisë ekzistuese? Kush në mënyrë të tillë ligjit të mëngjesit pa detyrim e transformon në pasdite të jetës duhet paguar me humbje shpirtërore; sikurse i riu i cili në moshë të mesme dëshiron të çlirohet nga egoizmi fëmijëror, që hutinë e tij ta pajtoj me dështimin shoqëror. Grumbullimi i parave, ekzistenca sociale, familja, pasardhësit vetëm janë natyrë e lakuriqosur, kulturë e lakuriqosur. Kultura qëndron në anën e kundër të caktit natyror. Pra, a mundet, kultura të jetë kuptimi dhe caku të gjysmës tjetër të jetës?

Tek fiset primitive shohim për shembull se pleqët gjithmonë i kanë interpretuar fshehtësitë dhe ligjet, dhe kultura e fisit në radhë të parë përmes tyre është shprehë. Në këtë pikëpamje si qëndron fakti me neve? Ku është *urtia* e pleqnarëve tanë? Ku janë misteret dhe përallat tona? Po duket se në në sikur po garojnë pleqëria dhe rinia. Në Amerikë thuhet se është ideal që babai të jetë vëlla i djalit të tij, e nëna ndoshta motra e re e vajzës.

Përparësi e pleqërisë së herëshme është se e kapërcen lartësinë e jetës në mesditë, të cilën e krijon kultura.

Atë që rini e ka gjetur dhe iu është duhur ta gjej nga jashtë, njeriu i pasditës duhet gjetur brenda.

Nga mesi i jetës do të jetoj vetëm ai i cili me jetën do të vdes.

Baza ushqyese e shpirtit është jeta e natyrshme. Kush këtë nuk e kupton mbetet të qendroj pezullë në qiell i ngurtë; për këtë arsye aq shumë njerëz në plqerinë e pjekur aq shumë dëhen si dru, ata shikojnë mbrapa dhe ngërqitshëm kapen për të shkuarën, me frikë të fshehur prej vdekjes në shpirtë. Atye iu ka shkutuar jeta të paktën psikologjikisht, dhe mbesi të qëndrojnë si kujtim në shtyllë nga kripa, respektivisht ata akoma i kujtohen jetës në rini, por nuk mund të gjejnë marrëdhënie të gjallë me të sotmen. Nga mesi i jetës jeton vetëm ai i cili me jetën do të vdes. Sepse ajo që ngjanë në orën e fshehtë të jetës së pasditës, është kthim në parabolën: *lindja pas vdekjes*.

VDEKJA SI ÇAK

Shpirtërisht vdekja është njëjtë e rëndësishme sa edhe lindja dhe, si kjo, paraqet pjesën integrale të jetës.

Sikur që shtegëtimi i grimcave përfundon në cak ashtu jeta përfundon në vdekje, e cila së bashku me të krijon tërësinë e plotë të jetës. Kjo ngritje dhe maja e saj janë vetëm shkallë dh mjete për t'u arritur caku respektivisht vdekja. kjo formulë paradoksale nuk është asgjë tjetër përveçse konkludim logjik nga fakti i animit kah caku dhe përcaktimit të caktut të jetës. Nuk mendoj se me këtë veten e kam fajtuar për lojën silogiste. Me përpjetën e jetës ne vërtetojmë cakun dhe kuptimin e pse këtë mos ta bëjmë edhe me ramje? Lindja e njeriut është e rëndësishme, e përse jo edhe vdekja? Djaloshi i ri me njëzet e më shumë vjet përgatitet për zhvillimin total të ekzistencës individuale, përse atëherë të mos përgatitet njëzet e më shumë vjet për përfundimin e vet? Në maje (të jetës) sigurisht është arritur, arrihet dhe do të arrihet. Por çka vjen me vdekjen?

Josimpatike në këtë çast po më duket ku nga unë diçka ndoshta po kërkohet, përnjëherë nga çanta besimin e nxjerri dhe nga lexuesi im kërkohet të bëj atë që ai nuk është në gjendje, gjegjësisht që në diçka të besoj. Më duhet ta pranoj se këtë kurrë nuk kam arritë ta bëj. Për këtë arsye edhe tash nuk do të them se bash duhet të besohet se vdekja është lindja e dytë dhe se kalohet përmes varrit.

Për këtu zgjohet dijenia ime mjekësore për të thënë edhe diçka të rëndësishme rreth kësaj pyetje. Në të vërtetë unë kam vërejtë se jeta e cila ka qëllim në përgjithësi është më e mirë, më e pasur dhe më e

shëndetshme sesa jeta pak cak dhe se më mirë është që me kohën të ecët përpara sesa kundër kohës përmbropa. Mjekut shpirti i pleqërisë, i cili nuk mund të ndahet nga jeta, i duket po aq i dobët dhe i sëmurë sa edhe rinia e cila nuk mund të shpenzohet. Kishte me qenë e dëshiruar nga këndvështrimi i mjekut të shpirtit, sikur të kishim menduar se vdekja është vetëm kalim, pjesë e një procesi të gjatë dhe të përhershëm të jetës.

Vdekja është përcjellëse besnike e jetës dhe e përcjell si hije e saj. edhe më e kuptueshme është se vullneti për jetën është e njëjtë me vullnetin për vdekjen

JETA PAS VDEKJES

Nga këndvështrimi psikologjik, “jeta e përtejme” duket si vazhdimi konsekuente të jetës psikike në pleqëri.

Për këtë arsye të gjitha religjionet e mëdha në vete përmbajnë premtimin për jetën e përtejme, cakun e vetë përtej botës e cila njeriut para vdekjes ia mundëson ta përjetojë pjesën e mbetur të jetës si atë të shkuar. Por sa njeriut modern caqet e vazhdimsisë së jetës dhe kulminimit të saj i pëlqejnë, sa e ka të dyshimët dhe të pabesueshme idenë për njëfarë vazhdimi të jetës pas vdekjes.

Por prapë fundi i jetës respektivisht vdekja do të jetë cak i arsyeshëm vetëm atëherë, nëse jeta është aq e mjerë sa që shpreh kënaqësi po qe se ndërprehet, por nëse ekziston besimi se dielli me pasoja të njëta me të cilat ngritet në zenit njëjtë ashtu tenton të perëndojë “për t’i ndriçuar popujtë e largët”.

Unë në përvojën time të gjatë psikologjike kam ardhur deri tek një varg vrojtimesh tek personalitetet të cilëve aktivitetet e nënvetëdijshme shpirtërore kam përcjellur deri në vdekjen e tyre. Sipas rregullit, përfundimi i shpejtë është shfaqur në ato simbole me të cilat edhe ne jetën e rëndomët shfaqen ndryshimet e gjendjes psikologjike, respektivisht simbolet e lindjes së sërishme si ndërrim i vendit, udhëtim dhe të ngjajshme. Unë deri para disa vjetësh paraljamërimin për vdekje të shpejtë kam qenë në gjendje ta përcjellë shumëfish përmes vargut të ëndrrave në rastet kur situatat e jashtme nuk çojnë deri tek një mendim i tillë. Vdekja pra, ekziston para se të mbërri vdekja totale. Në përgjithësi, kjo tregohet gjithashtu shumë shpesh në ndryshimin personal të karakterit të cilës një kohë më të gjatë vdekjes i paraprinë. Kryesisht jam çuditur kur kam parë se sa pak shpirti i pavetëdijshme brengoset për vdekjen. Për këtë arsye, vdekja duhet të jetë diçka e parëndësishme, apo shpirti ynë nuk është tha e jo se individi rastësisht nuk ka anuar. Por duket se nënvetëdijës më shumë i intereson *sesi* të vdes,

respektivisht se a pritet apo jo të vetëdijesohet për vdekje...

Po qe se pas vdekjes do të ekzistonte ndonjë genie e vetëdijshme ajo do të duhej, siç po më duket, të shkonte në drejtim të vetëdijes njerëzore sa herë që ekziston kufiri i lartë i ndryshueshëm. Ka shumë njerëz të cilët në momentin e vdekjes së tyre nuk kanë qenë vetëm jasht mundësive të tyre personale, por para se gjithash shumë larg mbi to, që është arritur edhe gjatë jetës së tyre nga njerëzit e tjerë. Për këtë arsye ata anojnë që në vdekje ta arrinë atë pjesë të vetëdijes të cilën gjatë jetës nuk e kanë merituar.

“Rilindja” është shprehje e cila në përgjithësi i përketë fjalëve të para të njeriut.

Mund ta imagjinoj veten se kam jetuar në shekujtë e mëparshëm dhe atje i detyruar të përgjigjem në pyetje në të cilat ende nuk jam përgjigjur; se më është duhur përsëri të lindë, pasi që vetës nuk ia kam plotësuar synimin e dhënë.

MBI TË PAKUPTIMTËN

NJERËZIMI ENDE ËSHTË NË NIVELIN FËMIJËROR

Ende ishujtë nëse jo edhe i gjithë kontinenti mund t'i shtohet vetëdijës moderne.

Me këtë po godas në problemin i cili është shumë më i rëndësishëm sesa e shprehin disa fjalë të thjeshta: *Njerëzimi psikologjikisht kryesisht ende është në nivelin fëmijëror* – në shkallën e cila nuk mund të kapërcehet. Shumicës dërmuese i nevoiten autoritetet, udhëheqja dhe ligjet. Ky fakt nuk guxon të parashikohet.

Zhvillimi ynë perëndimor nga gjendja primitiva befas është ndërprerë me depërtimin, të një shpirtëroreje dhe psikologjie, të cilat kanë qenë pjesë e një kulture në shkallë shumë më të lartë. Ne jemi ndalur në mes në një politeizëm barbar i cili është ç'rrënjosë apo është shuar me shekuj dhe në kohërat më të reja. Unë e pranoj se kjo rrethanë e frymës perëndimore ka dhënë një kontribut të veçant. Ekzistenca jonë shpirtërore është shndërruar në diçka që ajo ende nuk e ka arritë dhe, në esencë, ende nuk ka mund të jetë; kjo ka qenë çlirim i vetëdijës nga pesha e iracionalitetit dhe natyrës së instiktit përkundër individuumit së tërsishëm. Njeriu është ndar në person të vetëdijshëm dhe të pavetëdijshëm. Personi i vetëdijshëm mund të zbutet pasi që është ndar nga njeriu primitiv dhe i natyrshëm.

Në këtë mënyrë ne nga njëra anë jemi të disiplinuar, të organizuar dhe racional, por në anën tjetër qëndron primitivi i shtypur pa të drejtën e shkollimit dhe edukimit. Kjo shpjegon shumë ramje tona dhe barbarinë tmerruese dhe gjithashtu faktin shumë frytëdhënës se, po qe se keqpërdorimi i zbulimeve tona është më e rrezikshme dhe më djallëzore. Le të mendojmë për dëshirën e shpirtit të njeriut nga lashtësia për të sunduar; ne e kemi realizuar ëndrrën më të herëshme të njerzimit! Le të mendojmë për luftën atomike moderne. A është në të esenca e civilizimit? Aq më tepër, a nuk tregojnë kjo faktin e qartë, se kur fryma jonë ngritet në majet qiellore, njeriu ynë i dytë, ky individuum i robëruar barbar nxiton në ferr? Civilizimi ynë gjithsesi nuk guxon të mburret me arritjet e veta; me to, të paktën, duhet më parë të turpërohem.

Shpirti njerëzor, ende është djaloshtar, të gjitha i sakrifikon për risit teknike, por është i kujdesshëm që në interesin personal të mos nxitoj.

Mënyra në të cilën diçka nuk vlerësohet vlenë si marrëzi, a i marri i cili e shprehë marrëzinë më të madhe shpallet profet dhe udhëheqës, dhe nganjëherë për fat të mirë ndryshon mendjen se përndryshe njerëzimi thellë kishte me ra në marrëzi.

Horror novi (frikë nga e reja) tek njeriu është aq e dukshme, sa që ai nga frika për gjykimin e vet të arsyeshëm, atë i cili e gicilon mendjen e tij, më me ëndje e shpallë të çmendur.

Kërkohen rezultatet e pëlqyeshme të sigurta dhe të pakushtëzuara e jo eksperimentet, e gjatë kësaj nuk shihet se rezultatet mund të krijohen vetëm përmes dyshimit dhe eksperimentit.

Në turmë, padyshim, edhe masa më e madhe e posedon të vërtetën e vërtetë por gjithashtu – edhe katastrofat më të mëdha.

DEMONIZIMI I NJERIUT

Përse, në dreq të mallkuar, njeriu nuk mund të piqet? Padyshim, sundimtar i kësa bote është djalli.

Natyra demonizuese mbi të cilën njerëzimi sipas gjitha gjasave triumfon e pavërejtur është absorbuar dhe është bërë marionetë e djallit, vetëm nëse besohet se demonët ekzistojnë për t'u shpjeguar si bestytни. Me këtë parashikohet se ata janë vetëm projekte, respektivisht faktorë të vetëdijshëm në shpirtin e njeriut.

Djalli më së miri me durim ndiqet se ai durimin nuk e posedon. “Shih”, Ka thënë (Pueblo bajraktari) Ochwia Bianco, “se si njerëzit e Bardhë nuk i ngjajnë njeriut. Buzët e tyre janë të holla, hunda e mprehtë, fytyrat i kanë me rrudha dhe të shtrembëra, sytë e tyre kanë shikim të ngurtë, ato gjithmonë diçka kërkojnë.

Çfarë kërkojnë? Raca e bardhë gjithmonë diçka dëshiron, ata gjithmonë janë të shqetësuar dhe të padurueshëm. Ne nuk dimë se çfarë ata dëshirojnë. Ne nuk mund t'i kuptojmë. Ne besojmë se ata janë të marrë”.

E kam pyetur përse mendon se njerëzit e bardhë janë të marrë.

Është përgjigjur: “Ata thonë se mendojnë me kokë”.

“Po natyrisht, se me çka ti mendon?” e kam pyetur.

“Ne mendojmë me këtë”, tha duke treguar kah zemra e tij. Thellë jam zhytur në mendime. Për të parën herë në jetën time, ashtu më është dukur, dikush ma ka shpreh imazhin e vërtetë të njeriut të bardhë. Më është dukur se deri më atëherë kam shikuar në mënyrë sentimentale realitetin laraman të zbukuruar. Ky indian në vendin tonë e ka parë njollën dhe na treguar atë për të cilën ne jemi të verbër. Kam ndier sesi diçka e panjohur e prapë diçka që vjen nga shpirti është zgjuar në mua si mjegull e paformë, dhe nga kjo shkrifëroheshin imazh pas imazhi; së pari legjionet romake të cilat depërtonin në qytetet e Galilesë, Julie Cezarin sesi bën poteza të prerë, Scipion afrikani, Pompeu. Kam parë orlin romak në detin Verior dhe në brigjet e Nilit të Brdhë, mandej Augustinin sesi mbanë parollën krishtere të Britanikëve në shigjetat romake, dhe Karlin e Madh ateistin ma të madh dhe më të

popullarizuar të shuguruar; mandej viktimat e plaçkitura dhe të vrara nga ana e ushtrisë kryqtare dhe më është bërë e qartë kotësia e romantikës së kryqëzatave. Mandej kanë ardhur Kolombo, Kortezi dhe konkivistat tjerë të cilët me zjarrë, masakër dhe me vetë krishtenizmin e kanë habitur baban e tyre Pueblo ëndërruesin. Kam parë gjithashtu shpërnguljen e ishujëve në oqeanin e Qetë përmes robave të infektuara nga fruthi i zi, ujin e zjarrët dhe sifilisi. Dhe kjo nuk ka mjaftuar. Atë që ne e kemi quajtur kolonizim, mision politeist, shthuarje civilizimi etj. ka një fytyrë tjetër, fytyrën e zogut bragbitçar i cili me shikim të mprehtë vështron për ta grabitur pren, fytyrë e dinjitetshme llojit të plaçkitjes së tokës dhe detit. Po më duket se orli dhe grabitçarët e dikurshëm të cilët i stolisit varret tona janë eksponente kalimtare psikologjike të natyrës sonë të vërtetë.

Nëse ndonjëherë ka ekzistuar epidemia shpirtërore atëherë është situata e sotit shpirtërore në Gjermani. Vetë Hitleri (pas të gjithave që kam dëgjuar) është më shumë se gjysmë i çmenduri.

Jo. Demonët nuk janë të mposhtur, kjo është ajo detyrë e rënd. Tash, pasi që engjulli i historisë i ka braktisur gjermanët, djalli, do ta kërkojë viktimën e re. dhe këtë nuk do ta ketë vështirë. Çdo njeri, i cili e ka humbur hijen e tij, çdo popull i cili ka ra në vetëvendosje i braktisë...Nuk guxojmë të harrojmë se edhe tek popujtë fitimtar ekzistojnë idetë fatale të

kolektivitetit si tek gjermanët, se ata pikërisht aq befasi si ata, mund të jenë pre e djallit.

Ne nga vetëdija nuk i kemi humbur zotat tonë të dikurshëm dhe në formën e vet të sotit religjioni në situatën në botë në përgjithësi edhe “religjioni” i komunizmit nuk japin përgjigje veçanarosh të kënaqeshme. Kështu jemi gjetur në situatë njëjtë të vështirë sikur para nacionalsocializmit gjerman të viteve të njëzeta; respektivisht do të mund ta takojmë rrezikun e ri, por kësaj here me pasoja shumë më fatale.

PRODHIMI I FOTOGRAFIVE ARMIQËSORE

Urrejtja njeriun gjithmonë e përqendron në diçka të cilat vetitë e tija të këqija i çojnë në vetëdije.

Perëndimorit nga ana tjetër e perdës së hekurt, i zgërdhiet nija e tij e keqe.

Derisa në përgjithësi shprehet mendimi se njeriu është ai për çfarë di qenia e vetëdijshme e për veten e tij, të ligës i përshkruhet marrëzia e tij. Nuk mundet të kontestohet të jemi të sinqertë se nuk kanë ngjarë dhe nuk ngjajnë gjëra të begatshme, por janë herë-herë të *ndryshëm* ata të cilët bëjnë ndryshime.

Vetëm i marri mundet supozimet e natyrës personale t'i çojë në kohëzgjatje të jashtme. Aq më tepër, kjo mjeshtri krijon mjet më të mirë nga i cili del instrumenti i të ligës. Sikur që të sëmureve nga kolera dhe rrethit të tyre as më së paku nuk i nevoitet që **kontagiumi** (lat: contagiumi – infektim) sëmundjes është i pavetëdijshëm, kështu aspak nuk ndihmon pafajsia dhe naiviteti. Përkundrazi, ajo përcillet në projektimin e të ligës së paballafaquar në “tjetrin”. Në këtë mënyrë rritet intenziteti i pozicionit të kundërt në më vepruesën pasi që me projektimin e të ligës gjithashtu shkon edhe frika, të cilën para të ligës personale ta themi të drejtën jo me ëndje dhe fshehurazi e ndiejmë nga kundërshtari dhe shumëfish e rritë animin e tij për kërcnim.

Le ta vështrijmë mjetin djallëzor të shkatërrimit! Ato i kanë zbuluar zotritë plotësisht të pafajshëm, qytetar të respektuar dhe të arsyeshëm të cilët janë plotësisht të atillë qfarë edhe ne lakmojmë të jemi. Dhe kur e tëra shkon në ajr dhe hapet ferri i papërshekruar i shkatërrimit duket se për këtë askush nuk është përgjegjës. Thjesht ngjanë, e prapë e gjithë kjo është vepër e njeriut. Por pasi që çdokush në këtë verbërisht beson se ai nuk është asgjë tjetër përveçse një qenie e thjeshtë dhe e parëndësishme i cili dëgjueshëm i përmbush detyrimet e tij dhe kështu e meriton jetesën modeste, askush nuk e vërenë se kjo masë njerëzish plotësisht racionale e cila veten e quan shtet apo popull

e ndjekur nga një forcë e padukshme vepruese e cila nga askush dhe me asgjë nuk mund të ndalet. Kjo forcë e tmerrshme kryesisht shpjegohet si frikë nga populli tjetër për të cilin mendohet se është i xhindosur me djallin e ligë. Pasi që askush nuk është në gjendje ta njoh se ku dhe sesa është i xhindosur dhe i pavetëdijsëm gjendjes personale kështu e projekton në fqijun dhe në këtë mënyrë e realizon obligimin e shenjët, kanunin më të rëndësishëm dhe gazin më shkatërrues. Më e keqja gjatë kësaj është ajo se plotësisht ka të drejtë. Me fqinjë sundohet me ndihmën e frikës së pakontrolluar dhe të papërmbajtur, pikërisht siç është ai vetë. Është fakt i njohur mirë se në çmendina pacientët të cilët vuajnë nga frika, janë shumë më të rrezikshëm si të tillë të ndjekur nga urrejtja dhe zemërimi.

Psikologjia e luftës kët gjendje qartë e ka theksuar: krejt çka kombi yt bën është e mirë, krejt çka të tjerët bëjnë, është e keqe. Qendra e budallallëkut gjithmonë gjendet disa kilometra largë prapa vijës frontale të armikut.

Projektimet e lëvizin mjedisin në fytyrë personale por të panjohur.

Atëherë subjekti ka për detyrë që gjithë këtë marrëzi të punës së drejtë e cila i përshkruhet dikujt tjetër dhe e cila çon deri tek mospajtimi, ta qes në llogari personale. Në këtë procedurë më irituesja është bindja se, në njërën anë, nëse ashtu njerëzit sillen jeta

bëhet e durueshme e, nga ana tjetër, ndjenja e rezistencës më të ashpër që ky parim të zabatohet edhe në vetvete – të paktën në realitet. Nëse këtë e bëjnë të tjerët asgjë më e mirë s’mund të pritët; por nëse këtë e bën vetë atëherë kjo është e padëshirueshme.

Gjendja neurotike në të vërtetë përmes neurozës detyrohet ta realizoj këtë përparim, por normalisht jo, për këtë arsye ajo e përjeton pengesën e vet psikike, politike dhe sociale, në formën e shprehjes masovike psikologjike, për shembull të luftrave dhe revolucioneve. Ekzistimi real i një armiku të cilit mund t’i ngarkohet kjo ligësi paraqet privilegjën e paparashikuar të vetëdijës; të paktën haptazi mund të thuhet se kush është djalli, respektivisht, se plotësisht është e qartë se arsya e djallëzisë gjendet jashtë e jo në qëndrimin personal.

LUFTA DHE SHKATËRRIMI I MJEDISIT

Fjalët tash po kanë çmim shumë të lirë. Qenësia është më e shtrenjët dhe për këtë arsye më me ëndje e zëvendëson fjalën.

Arsya deri më tani e dinjitetshme për keqardhje është mohuar dhe pikërisht për shkak se të gjithë duan t’i shmangen, po zhvillohet në progresion të hatashëm.

Njeriu ka luftuar të ndikojë në detyrime por me këtë a e ka hapur edhe botën e sigurtë në të cilën akoma mund të ndalet? Pas një lufte botërore ka ekzistuar shpresa në arsye, ajo ekziston edhe sot. Por veç me gjasa të shkatërrimit mashtron dhe premtion epoka të arta, garancë më të mirë për këtë jep trishtimi i shkatërrimit pafundësisht rritet. Dhe kush është ai i cili është fajtor për këtë gjendje? Ajo është e ashtu quajtura. Mendja e talentuar njerëzore e arsyeshme, e pafajshme dhe krijuese, e cila për fat të keq, edhe vetë nuk është e vetëdijshme djallëzisë së ngjitur. Po, kjo mendje bën gjithçka për të mos u njohur fytyra e vertetë e saj dhe në këtë i ndihmojnë të gjithë sa munden. Vetëm, kjo, nuk ka psikologji, sepse këtë kthesë e bën vetëm vetënjohja, mandej luftat e pëlqyeshme për të cilat kohë pas kohe të tjerët janë fajtor; dhe askush nuk e sheh se bota është e çmendur, dhe se bëhet krejt ajo që trishton dhe frikëson.

Katastrofat gjigante të cilat na kërcnohen nuk janë ndodhitë elementare të natyrës psikike apo biologjike por ndodhitë shpirtërore. Neve në masë të tmerrshme na kërcnohen luftat dhe revolucionet të cilat nuk janë asgjë tjetër veçse epidemi psikike. Në çdo kohë disa miliona njerëz gjenden në verbim dhe ne përsëri kemi luftë botërore apo revolucion shkatërrues. Në vend se të jetë i kërcnuar nga shtazët e egëra, greminave dhe vërshimeve, jëriu tash kërcnohet nga fuqia e tij elementare shpirtërore. *Psika është fuqi e fortë e cila shumëfish i tejkalon fuqitë tjera të tokës.*

Iluminimi i cili e adhuron natyrën dhe institucionet njerëzore ka paraparë *një zot të frikës* i cili banon në shpirtë. Frika nga Zoti është para superioritetit të Psikës, nëse diku ekziston, në vend.

Ndotja alarmante e ujit, radioaktiviteti gradualisht i rritur dhe kërcnimi i errët i mbipopullimit me tendencat e veta gjenocidale thuhet gjithandej janë të përhapura, edhe pse gjithkund nuk udhëheqin me vetëdije të krijuar nga frika; përqafohet *zhurma* pasi që kjo nuk lejon që të flitet diçka.

Perëndimorit i duhet superioriteti mbi natyrën nga jashtë e jo nga brenda. Te dyjat i posedon dhe gati me përsosuri djallëzore. Por atë të cilën nuk e ka është pranimi i vetëdijshëm i nënshtrimit të tij ndaj natyrës. Ajo që është duhur ta mësojë është se ai nuk mund të sillet si t'i teket. Ai nuk e mëson atë sse si natyra e vet personale do ta shkatërroj vetë atë. Ai nuk e njeh shpirtin e tij, i cili në mënyrë suidale në të vërsulet.

Shpirti i indianit buron nga natyra; shpirti ynë qëndron përballë natyrës.

Ende nuk pranohet në mendje se progresi i madh ngjanë përmes regresit njëjtë të madh. *Ende nuk ka shembëlltje mbi atë se çfarë do të thotë të jetohet në natyrë të pashpirtë.*

Jo natyra por “gjeni i njerzimit” lidhet me litar fatal me të cilin në çdo kohë mund të viret.

BOMBA ATOMIKE

Edhe vetë Zoti nuk mund të përparojë në një shoqëri shpirtërisht të paushqyer.

Vetëdija kolektive, sipas rregullit, forcohet me nocionet e veta “të arsyeshme” të cilat nuk i shprehin vështërsi kuptueshmërisë mesatare. Ende drejtëza në mes dy pikave është rruga më e shkurtë, derisa fizika llogaritë me vija të shkurta të panumërta, e cila filistinët të sotëm të arsimuar akoma i duket e pakuptimët. Prapë ngjarja sensible e Hiroshimës gjithashtu është një lloj aksiomi i fizikës moderne e cila len mbresa të vlerëshme respekti. Me fuqinë e saj eksploduese shumë më të tmerrëshme se që kemi qenë ne në Evropë në gjendje ta përjetojmë, është e njohur vetëm nga një pakicë si katastrofë e pastër psikike. Përparësi përkundrazi i ipet teorive më absurde politike dhe ekonomike, të cilat ashtu njëjtë përgjojnë sikur që eksplodimin në Hiroshima dëshirojnë ta interpretojnë si goditje e rastësishme e një metori të madh.

Shpirti është shumë më i ndërlikuar dhe më i vështirshëm për t’iu afëruar sesa trupi. Ai është të themi ashtu gjysma e kozmosit e cila ekziston po aq sa njeriu i është i vetëdijshëm. Për këtë arsye shpirti nuk është vetëm problem personal por edhe botëror, dhe psikiatri ka punë me gjithë botën.

Sot mund të vërehet më shumë se kurrë më heret: rreziku i cili po na kërcnohet nuk po vjen nga natyra por nga njerëzit, nga shpirti i individëve dhe masës. Rreziku vjen nga ndryshimet psikike tek njerëzit. Krejt varet nga ajo se a funksionon shpirti ynë drejt apo jo. Kur në ditët e sotme ndonjë njeri humbë mendjen eksplodon bomba hidrogjenike!

E tëra thuhet ashtu varet nga shpirti njerëzor dhe funksioni i tij. Kjo meriton vëmendjen tonë më të madhe aq më tepër sot kur fati apo fatkeqësia e të ardhmes së afërt nuk varet, as nga rreziku i bishave të egëra apo katastrofave natyrore e as nga epidemitë botërore por vetëm ekskluzivisht nga *ndryshimet psikike të njerëzve*. Nevoitet vetëm pak gati të pavërejtshëm çrregullim balansi të një kokë udhëheqëse dhe kështu e tëra të zhytet në gjak, flakë dhe radioaktivitet; për këtë veprim mjete ndihmës teknik të domosdoshme të dy palët veç posedojnë mjaft. Procesin e vetëdijshëm të gjykimit tek e cila arrihet vështirë nuk është në gjendje ta kontrolloj asnjëra palë.

Sikur që bomba atomike i vetmi mjet i paarritshëm për shkatërrim masovik ashtu edhe udhëheqja e keqe e zhvillimit të shpirtit çon kah shkatërrimi shpirtëror masovik. Situata e sotme është aq e rrezikshme sa që është e pamundur të largohet dyshimi se Krijuesi i botës përsëri po planifikon fundosjen e botës për ta çrënjës brezin e tashëm të njerëzve. Por kush ka besuar se njerëzve mund t'iu

ndihmoj influenca bamirëse e ekzistimit të arketipeve, e cila përsiatët njëjtë ashtu në mënyrë naëve sikur ata njerëz të cilët dëshirojnë ta largojnë luftën apo bombën atomike. Këto masa na kujtojnë në ipeshkun, i cili e ka anatemuar bruçin për shkak të çiftimit të palejuar.

Ndryshimi i vetëdijës tek individi fillon dhe është gjë e shenjë, e cila kryesisht varet prej pyetjes se sa është fuqia evolutive e shpirtit.

Nuk do të jetë që njeriu modern është kuadër të bëj të zeza më të mëdha se përshembull njeriu antik apo primitiv; ky ka vetëm mjete pakrahasueshëm më të sofistikuar për ta realizuar ligësinë e tij.

Sa ma shumë që zgjerohet dhe diferencohet qenia e tij e vetëdijshme, po aq redukohen vetit e tij morale. Ky është problem i madh i cili sot është gjithnjë e më shumë prezent; nuk mjafton më vetëm arsya.

Në fushëveprimin e saj është të paktën t'i ndalojë eksperimentet në largësi aq të mëdha siç është përçarja nukleare për shkak të rrezikut të saj. Por frika nga e keqja e cila nuk shihet në gjoksin personal por e cila tek tjetri vërehet nga çdo anë e bjen arsyen në pozitë minore, kështu që përdorimi i kësaj armeje mund të shënojë përfundimin e civilizimit tonë të sotëm. Frika nga shkatërrimi i përgjithshëm të paktën mund të na kursej ajo më e keqja, por mundësia e tij përkundër kësaj imponohet si reja e zezë mbi ekzistencën tonë, derisa mos të ndërtohet ura e cila do të jetë sipër jazit

shpirtërore dhe politikës botërore; urë e cila është po aq e sigurtë sa edhe ekzistimi i bombës hidrogjenike.

Sikur të kishte mundur të krijohet një vetëdije e përgjithshme mbi atë se krejt çka ndanë bazohet në *ndarësinë e të kundërtave në shpirtë*, atëherë do të ishte kuptuar se çfarë me të vërtetë mund të ndërmerret.

DETYRA JONË E MADHE

Kultura e përgjithëshme është zgjerim i qenies sonë të vetëdijshme.

Kjo është ajo që na nevojitet, respektivisht, horizont i gjerë i vetëdijës dhe kuptueshmëri më e thellë.

Bindja ime e fortë është se – prej sot e deri në të ardhmen e papërcaktuar – problemet e vërteta kanë me qenë të natyrës psikologjike. Shpirti është baba dhe nënë e të gjitha problemeve fanitshëm të pazgjidhur të cilat para syve tanë ngriten deri në qiell.

Për procesin e individualizimit simbolet e tilla karakteristike paraprakisht tregojnë për rregullimin e brendshëm të shpirtit sikur të ishte ky instrument i reorganizimit të bashkësisë kulturore i kundërt sot organizatave të pëlqyeshme kolektive të cilat tubojnë mediokër naiv. Organizatat e tilla kanë vetëm atëherë

kuptim nëse materiali të cilin ata dëshirojnë ta bashkojnë vlenë diçka. Por njeriu i masës nuk vlenë fare, ai është vetëm partikular i lakuriqosur i cili e ka humbë kuptimin e qenies njerëzore e me këtë edhe shpirtin. Ajo që i mungon botës sonë është lidhja shpirtërore dhe atë nuk mund ta zëvendësojnë as shoqata profesioniste, bashkësitë e interesit, partitë politike e as vetë shteti.

Besohet se rruga për në deyrën e nënvetëdijës duhet t'i lihet "të tjerëve" apo edhe shtetit anonim. Por kush janë ata "të tjerët", këta dukshëm mbinjerëz të cilët mund të shprehen se për këtë nuk janë të aftë? Këta janë njerëz të cilët mendojnë dhe ndiejnë sikur ne por vetëm janë mjeshtrë në shkathtësinë që këtë t'ia lënë të tjerëve. Kush e përbën shtetin? Shteti është masë varfnjakësh të këputur. Nëse kishte mundur ajo të personifikohet kishte me dal individ i apo, edhe, përbindësh i cili në aspektin intelektual dhe etikë qëndron largë nën nivelin e individëve të cilët e përbëjnë, sepse ai e paraqet psikologjinë e masës në potencën më të lartë. Krishtenizmi as në periodën më të pjekur të tij nuk është treguar si besimtar i shtetit përkundrazi njerëzve ua ka caktuar cakun mbitokësor, për ta shpëtuar nga forca e cila i shtypë të gjitha projektimet e tij në këtë botë nga mendja e sunduar. Dhe kjo ia ka dhuruar shpirtin e pavdekshëm, bindjen e fortë se mund ta rrotullojë botën kështu që caku i tij nuk

është të sundojë në këtë botë, por në posedimin e mbretërisë së Zotit e cila themelet i ka në shpirtë.

Kush është në masë më të madhe njeri i masës në parim asgjë nuk sheh, asgjë nuk duhet as të sheh seps individi i cili me të vërtetë mund të bëj gabim është anonim i madh dhe zakonisht quhet “shtet” apo “shoqëri” . .

Po qe se komuniteti është më i madh dhe po qe se çdo komunitet i madh bazohet në sumimin e vet të faktorëve kolektiv përkundër atyre individuale përmes paragjyqimeve konzervative, po aq më shumë individi intelektualisht dhe moralisht shkatërrohet dhe me këtë gjithashtu ndalet i vetmi burim i përparimit intelektual dhe moral i shoqërisë.

Sa më i vogël që është korpusi social aq më shumë garantohet individualiteti, po aq është më e madhe liria e tij relative dhe me këtë edhe mundësia e përgjegjësisë së vetëdijshme; pa liri nuk ka moral. Çuditja jonë para organizatave të mëdha fiket po qe se edhe vetë gjendemi në anën e kundërt të çuditjes, respektivisht të grumbullimit të çuditshëm dhe theksimit të krejt asaj primitive brenda njeriut dhe shkatërrimit të individualitetit që anon kah përbindshja që sot është organizatë e madhe.

Rezistenc ndaj masës së organizuar mund të bëj vetëm ai i cili në individualitetin e tij është njëjtë i organizuar si masa.

Nëse prindërit e dinë se cilat janë prirjet e nënvetëdijshe dhe shprehitë e psikës të dëmshme për fëmijët e tyre, atëherë ata do të ndihen moralisht të obliguar që diçka përmirësojnë në mënyrë që ndjenja e përgjegjësisë dhe dashuria e tyre normalisht të zhvillohet. I njëjti ligj vlen edhe për grupën dhe, *last not least*, për kombin respektivisht për pakicën udhëheqëse po qe se kjo përbëhet nga individët të cilët dinë për tendencat e caktuara të cilat paraqesin rrezik serioz për marrëdhëniet ndërnjerëzore. Rreziku kryesor ka të bëjë me *egoizmin direkt dhe indirekt, respektivisht në nënvetëdije e gati në vlerë të njëjtë edhe me të afërmit*.

Problemet e madh të njerëzimit kurrë nuk janë krijuar deri më sot përmes ligjeve të përgjithshme *por gjithmonë zgjidhen vetëm përmes shqyrtimit të qëndrimit mbi ligjet e veçanta*. Nëse ekziston ndonjë kohë në të cilët vetëvetëdija është e domosdoshme dhe e obligueshme, atëherë është epoka jonë e sotit katastrofike.

Njeriut të cilit nuk i ndryshon zemra, nuk do ta ndryshoj zemrën e askujtë tjetër.

K.G.JUNG PËR VETEN E TIJ

Është një legjendë e vjetër e bukur për një mësues tek i cili kishte shkuan një nxënës dhe e kishte pyetur: “Më heret ka pasur njerëz të cilët Zotin e kanë parë në fytyrë; përse më nuk ka?” Mësuesi iu është përgjigjur: “Për shkak se sot askush nuk mundet aq thellë të përkulet”. Njeriu duhet të përkulet për të nxjerrë diçka nga lumi. Dallimi ne mes shumicës së njerëzve tjerë dhe meje qëndron në atë se në mua “muret ndarëse” janë të tejdukshme; në këtë qëndron specifika ime. Tek të tjerët këto mure janë aq të ngjeshura saqë përtej tyre asgjë nuk shihet dhe për këtë arsye ata mendojnë se prapa tyre s’ka asgjë. Unë i vërej faktet në prapavijë dhe për këtë arsye kam siguri të brendshme. Kush asgjë nuk sheh gjithashtu nuk ka siguri, dhe nuk është në gjendje të nxjerrë konkludim apo bazohet në konkludimet e veta.

Nuk e di se çfarë fitohet me atë që jam në gjendje ta vërej lumin e jetës; kjo është vetëm e nënvetëdijshme; ndoshta këto kanë qenë më heret ëndrra. Ato prej fillimit më kanë nxitur.

Kur tash e shikoj të shkuarën dhe mendoj për kuptimin e asaj që më ka ngjarë kur kam punuar me ëndrrat, më duket sikur para meje është krijuar një lloj zëri shumë i fuqishëm. Ka pasur gjëra në imazhe të cilat

nuk më kanë ngjarë vetëm mua por edhe të tjerëve. Me këtë është arritur që më s'kam guxuar ta dëgjoj vetveten. Prej atëherë jeta ime i përketë bashkësisë. Njohjet të cilat kanë qenë rreth meje apo për të cilat kam gjurmuar në atë kohë për shkencën kanë qenë të panjohura. Më është duhur vetë t'i mësoj dhe, përveç kësaj, atë që kam mësuar t'i vë në rrafshin e realitetit përndryshe do të kishin mbetur në formë të një supozimi subjektiv të paaftë të jetës. Atëherë jam vërë në dispozicion të shërbimit shpirtëror. Unë e kam dashur dhe e kam urrejtur por ai ka qenë pasuria ime më e madhe. Aktiviteti im për t'u bashkuar me të ka qenë e vetmja mundësi, që jetën time ta jetoj dhe ta përballtoj si një tërsi relative.

Të gjitha shkrimet e mia thuajse janë shprehje e vetë atyre; ato janë krijuar nën presionin e fatit. Ajo për të cilën kam shkruar më ka xhindosur përbrenda. Shpirtit i cili më ka nxitur i kam lejuar të vijë në shprehje. Unë kurrë nuk kam llogaritur në përshtypjen e shkrimeve të mia. Ato paraqesin kompenzim për botën time të përditshme dhe mua më është duhur ta them atë të cilën askush nuk ka dashur ta dëgjojë. Për këtë arsye, posaçërisht në fillim, aq shpesh jam humbur. E kam ditur se njerëzit do të kishin reaguar me refuzim, pasi që vështirë është të pranohet kompenzimi për botën e vetëdijshme. Sot mund të them: madje është edhe e çuditshme se çfarë suksesi kam arritur, shumë më të madh se që kam shpresuar. Kryesore e kam pasur që atë

që më është duhur ta shpreh – ta shpreh. Kam pasur ndjenjën se kjo mund të bëhet. Kuptohet se kjo ka mundur të bëhet edhe më shumë edhe më mirë, por jo në bazë të aftësive të mia.

Mund vetëm të dëshiroj dhe të shpresoj se askush të mos bëhet “Jungist”. Unë nuk mbroj kurrëfarë doktrine por vetëm i përshkruaj faktet, dhe propozoj interpretim të caktuar për të cilat pohoj se ja vlenë të diskutohet.

PASTHËNJE

Shkenca pamohueshëm ka dëshmuar se Karl-Gustav Jung kurrë nuk ka qenë “nxënës” i Frojdit . Kur doktor Jungu në vitin 1907 është njoftuar me doktor Frojdin te dytë prapa vetës kanë pasur karrier të gjatë dhe të bujshme shkencore. Pas disa vitesh respekti të ndërsjellë, kanë pasuar mospajtimet. Jungu e kritikon mendjen sistematike të Vjenistit i cili për dëshirat thotë se janë shtytje seksuale e neurozat në kompleksin e Edipit; Frojdi këto dyshime të kolegut të tij nga Cirihi i konsideron heretike. Në të vërtetë, empirizmi i Jungut i cili akoma i ka dhënë përparësi fakteve të përvojës mbi konstruktivet filozofike nuk është brengosur për kokëçarjen e Frojdit për ta konstruktuar terapinë e madhe.

Nga ky mospajtim do të lind mospajtimi esencial, i cili nga viti 1913. merr përmasa edhe më të mëdha. Jungu e refuzon termin “psikoanalizë” të cilin e pranon Frojdi dhe nxënësit e tij dhe propozon termin e ri: “psikologjia analitike” apo “e thellë”. Ndërmjet këtyre dy termeve, sipas Jungut, ekziston greminë e madhe; psikoanaliza është vetëm “psikoterapi e vogël” e cila ka për qëllim për ta readaptuar individin në normat e mjedisit; psikologjia e thellë është “terapi e madhe” e cila e zhvillon personalitetin total. Për t’u çliruar personi respektivisht për t’u vetërealizuar në procesin e

integritit të tij në nënvetëdijën kolektive ai së pari duhet t'i mposhtë rezistencat në veten e tij. Këtu bëhet fjalë për dy metoda të cilat dukshën synojnë në dy drejtime të kundërta.

Për çka është sot aktual mendimi i Jungut? Në njërën anë në interes të etologjisë, folklorit dhe historinë e religjioneve për të cilat Jungu kah fundi i jetës së tij posaçërisht është interesuar dhe, nga ana tjetër qëndron lëvizja e antipsikiatrisë e cila tregon prirje për psikoterapinë “jorepresive”, teknikat e meditimit dhe filozofisë së Lindjes. Këta mohojnë vlerën e intelektualizmit të fishkur duke dashur të depërtojnë në zonat spirituale të personalitetit të njeriut në tërësi, e cila është, sipas tyre, përzierje e dogmatizmit, eksplodimit të fjalëve dhe dëshirave të shtypura, krejt me qëllim të shkëputjes me shoqërinë shpenzuese perëndimore, me të cilën edhe vepra e Jungut vihet në vetë qendrën e vëmendjes.

Vështirë është të përgjigjemi në pyetjen se vepra e Jungut mund ta zgjidh enigmën e “sëmundjes së civilizimit” dhe neurozës, por është e sigurtë se në kohën kur vlojnë marrëzirat e llojlojshme, ajo mund t'i rezistoj kritikave se po përhapë “mistikë të re”. Mendja racionale, padyshim, shumëçka mund të mësoj nga Jungu.

Përktheu Valdet FETAHU
valdet.f.fetahu@hotmail.com